

Ю. В. ГОЦУЛЯК**МІФОЛОГІЯ ПРАВОВОГО БУТТЯ
В АНТИЧНОСТІ: «ПОМСТА ПРАВА»**

Розкривається онтологічна природа протиправної поведінки через ключові у цьому питанні образи у грецьких міфах: Ериній (гнівних) та Немезіди (відплати). Обґрунтовується позиція, згідно з якою Еринії – це крайній інструмент, уособлення негативних наслідків за правопорушення. Немезіда – це більш фундаментальне явище у праві ніж Еринії, це «диференційована правова відплата», що буде відміряна кожному. Доводиться, що образ Ериній, з правової позиції, нам каже про те, що насильницький метод (примусу) у праві є виправданим, а образ Немезіди стверджує, яким саме має бути цей метод.

Ключові слова: міф, право, Немезіда, Еринії, відплата.

**Гоцуляк Ю.В. Мифология правового бытия в античности:
«месть права»**

Раскрывается онтологическая природа противоправного поведения через ключевые в этом вопросе образы в греческих мифах: Эриний (гневных) и Немезиды (возмездия). Обосновывается позиция, согласно которой Эринии - это крайний инструмент, олицетворение негативных последствий за правонарушение. Немезида - это более фундаментальное явление в праве чем Эринии, это «дифференцированное правовое возмездие», которое будет отмерено каждому. Доказывается, что образ Эриний с правовой позиции нам говорит о том, что насильственный метод (принуждения) в праве оправдан, а образ Немезиды утверждает, каким именно должен быть этот метод.

Ключевые слова: миф, право, Немезида, Эринии, возмездие.

Hotsuliak Yurii. The Legal Existence Mythology in the Antiquity: The Vengeance of Law

The article reveals the ontological nature of unlawful behavior through images in Greek myths: Erin (angry) and Nemesis (retribution). Erin is an extreme tool, the personification of the negative consequences for the offense. Nemesis is a more fundamental phenomenon in law than Erin, it is "differentiated legal retaliation", which will be measured to everyone. It is proved that the image of Erin from the legal position tells us that the violent method (coercion) in the law is justified, and the image of Nemesis claims exactly what this method should be.

Keywords: myth, law, Nemesis, Erin, revenge.

У двох попередніх працях висвітлювались ідеї, що уособлюють право загалом, а саме: це Феміда-правосуддя та Діке-справедливість. Подальше наше дослідження пов'язане із переходом до функціональних модусів правового буття в античній міфології. Сукупність правових засобів, що використовуються для впорядкування правової дійсності, можна розділити на дві групи: конструктивно-регулюючі та деструктивно-відновлювальні. До першої групи належать правові модуси, що відповідають за утворення правової системи координат, правил суспільного співжиття. У грецьких міфах йому відповідають образи Евномії-благозаконня та Ейрени-миру. Другу ж групу складають модуси, за допомогою яких право реагує на порушення встановленого порядку; вони отримали назву деструктивних, тому що пов'язані із силовими методами, а подекуди навіть з насильницькими задля збереження встановленого порядку речей. Уособлюють ці модуси образи Ериній (гнівних) та Немезіди (відплати). Наразі йтиметься саме про останні два ейдоси; ми розкриємо онтологічну природу протиправної поведінки через ключові, у цьому питанні, образи у грецьких міфах.

Сама сутність порушення уже закладає в собі положення, що «щось не так» і щось потрібно робити, якимось чином реагувати. Наслідки правопорушень з позиції онтологічної можна поділити на відновлювані і невідновлювані. Для впорядкування відновлюваних наслідків існують загальноконцептуальні образи Феміди і Діке. У випадку із невідновлюваними правопорушеннями, питання стоїть

складніше, адже ідеться про щось безповоротне. Таким чином, маємо позицію, коли космічний правопорядок порушується, і відновити його зворотнім шляхом не представляється можливим, втім, для його збереження право має реагувати. Наприклад, у випадку із вбивством – воскресити людину неможливо, а реакція має бути такою, щоб ця поведінка не стала нормою. Саме тоді і постає питання про «помсту права». Для елліна насилля, можливо, і явище не зовсім правове, але право його потребує з огляду на необхідність збереження суспільного порядку.

Еринії та перший злочин або кореляція злочину та правового гніву

Еринії (з др.-грец. – ρινηες «гнівні») – згідно з древньогрецькою міфологією, є богинями помсти. Вони є породженням Уранової крові, внаслідок вбивства останнього сином Кроносом. Еринії покликані переслідувати людей за важкі проступки і жорстоко карати¹. Отже, родинними зв'язками Ериній є тьма (Скотос), а також «кров Урана». Уже за такою генеалогією ми бачимо, що від цих істот нічого доброго чекати не варто, але, водночас, як і будь-яке міфічне божество, вони мають свою логіку і функції. Їх «архе» закладене у першому відхиленні від норм співбуття, а саме: вбивстві Кроносом Урана: «Неожиданно левую руку сын протянул из засады, а правой, схвативши огромный серп острозубый, отсек у родителя милого быстро < ... > и не бесплодно из Кроновых рук полетел он могучих: сколько на землю ни вылилось капель кровавых, все их земля приняла. а когда обернулись годы, мощных Эриний она родила»². На наш погляд, такий метафізичний генезис злочину потрібен, щоб підкреслити його невід'ємність для правової дійсності, з одного боку, і з іншого – поставити потребу у засобах протидії. І такі засоби одразу ж з'явилися – це Еринії. Уран – це бог неба, уособлює в собі основи суцього як найдревнішого покоління богів, Уран – це саме правове буття, порядок, який можливо порушувати, але неможливо заперечити, спростувати чи ліквідувати, адже буття не може «не бути». Отже, суттєві відхилення від правопорушень потребують суттєвих засобів – Ериній.

Еринії та правовий характер страждань

Образ Ериній уособлює собою негативні наслідки за тяжкі правопорушення, страждання, що людина спричиняє сама собі своєю поведінкою. В «Одисеї» знаходимо наступні рядки: «И от отца пострадать мне придется. И грозно оплатит мне божество, если вызовет мать моя страшных эриний, дом покидая»³. Отже, у правовому вимірі, відплата та страх означає наступний силогізм – за правопорушення з позиції конкретного індивідуального суб'єкта має отримати відплату у вигляді покарання, а з позиції загально соціальної – ця відплата має вселяти страх для виконання превентивної функції запобігання (чи хоча б зменшення ризиків) таких дій у майбутньому. Як бачимо, Гомер теж підкреслює божественний характер Ериній, що каже нам про те, що відплата має природне походження, а не є наслідком людського свавілля. Еринії є «крайнім» правовим інструментом, яким право демонструє здатність до самозбереження перед деструктивною поведінкою. «Ему же оставила беды, какие от материнских эриний в обильи людей постигают»⁴. Слово «бїда» говорить нам про відчутність санкції, що це не просто негатив, це те, що змушує людину пошкодувати про скоєне. «Дочь Нелея решил он добыть в ослеплении тяжком, вложенном в сердце ему эринией, грозной богиней»⁵. Отримуємо ще дві характеристики Ериній: важкість і грізність; перша – символізує тяжкість проступку, а друга – страх перед інститутом покарання, що має спонукати особу до правової поведінки. Отже, Еринії – це інструмент, що є уособленням негативних наслідків за правопорушення. Страждання пронизують суспільні відносини, але вони можуть бути правовими та неправовими. Еринії – це механізм застосування правового страждання.

Міфічний перехід від помсти до правосуддя (міф про Ореста)

Один із міфів нам показує, що інститут покарання розвивався в правосвідомості у бік диференціації цього явища. А саме: це міф про Ореста. «Согласно мифу, эринии преследовали Ореста за убийство матери, которое тот совершил по велению Аполлона. Аполлон смог лишь на время усыпить богинь-мстительниц, защищая Ореста. Конец же преследованию положила Афина-Паллада, проведя пер-

вий в истории мифической Греции суд, суд над Орестом, в результате которого герой был оправдан. Эринии пришли в ярость, поскольку суд отнял их исконное право карать муками нарушившего закон... Однако Афина усмирила гнев богинь, убедив эриний остаться в Аттике, пообещав, что все афиняне будут воздавать почести древним богиням.»⁶. Отже, з одного боку, ми маємо правопорушення (вбивство матері), за яке Еринії мають невідворотно покарати. З іншого боку, Еринії – це інструмент правосуддя, а не власне сам суд, і, загалом, якщо самого карателя робити суддею, то це створює небезпеку зробити право репресивним. Таким чином, бачимо, що для елліна покарання за тяжкий проступок є надзвичайно важливим для підтримки правової дійсності в належному стані, але, зрештою, суд не може бути чимось автоматичним. На нашу думку, тут проглядається зародження інституту суб'єктивного та об'єктивного боку правопорушення, що включає в себе різні аспекти, які впливають на ступінь відповідальності. Більше того, у цьому міфі ми бачимо зародження такого явища в праві як «крайня необхідність», коли допускається вчинення менш тяжкого злочину для запобігання більш тяжкого. Отже, правосвідомість давніх греків розвивається у бік диференціації у сфері застосування санкцій. Еринії уже не просто помста, це – правова необхідність.

Еринії для всіх; принцип рівності

«Но если боги, а также эриннии есть и для нищих, – пусть Антиноя постигнет смертельный конец вместо брака»⁷. Як бачимо, міфологія – це не явище аристократичне чи олігархічне, це форма загальнонародного мислення. Те ж саме і з Ериніями. Ця цитата підкреслює логічність принципу рівності у діяльності Ериній за аналогією з богами, адже вони є породженням прабогів. Таким чином, уже на надлюдському метафізичному рівні закладена недопустимість вибірковості покарань, Еринії не бачать статусної різниці в людях, вони всі для них суб'єкти злочину. «Гарпии девушек прочь в это время умчали из дома и предоставили их попеченью ужасных эринний»⁸. Якщо ви вже залишилися наодинці з Ериніями, то відповідальність невідворотна і жахлива.

Три Еринії (ознаки правового гніву)

Ми постійно вказуємо на Ериній у множині, і не дарма, адже найчастіше згадують про трьох. Проаналізувавши кожну з них, ми з'ясуємо, на які основні ознаки покарання опирається грецький правовий дискурс. Першою є «Тисифона (др.-грец. Τισιφώνη «та, що мститься за вбивство»). Народження її пов'язують з краплями крові, що впали на землю від першого вбивства Зевсом Урана. Вергілій описував, що вона сидить в Аїді на залізній башті»^{9,10}. Як бачимо, йдеться про верхній поріг порушень, а саме – про вбивство. Як ми вже вказували, Еринії відіграють важливу відновлюючу роль у правовому бутті, коли наслідки проступку є безповоротними, адже в такому разі повернути буття до попереднього стану неможливо. І тепер ми в цьому переконуємось, керуючись першою позицією диференціації Ериній. Коли встановлюється верхня межа злочинів, стає зрозумілим за що, власне, має найбільше постраждати правопорушник. Також така межа стає точкою зворотного відліку для зниження міри покарання (за менш тяжкі правопорушення, ніж за вбивство). Доволі символічною є прописка Тисифони в Аїді, адже наслідком правопорушення є смерть, керуючись результатами поведінки Тисифона вступає чи не вступає в силу. Та і сам факт, що кара до вбивці прийде із царства мертвих, відіграє серйозну запобіжну роль.

Наступною Еринією є «Алекто – (др.-грец. – ληκτώ, також – λληκτώ – непростачающая, безжалостная, непримиримая, а также никогда не отдыхающая) – в древнегреческой мифологии богиня мщения, одна из трёх Фурий или Эриний – дочерей Эреба и Нюкты (либо «дочь безбрачная Ночи», либо родилась от капель крови, хлынувших при оскотлении Урана»¹¹. Ця Еринія символізує невідворотність покарання, якого рівня б воно не було, особа має його відбутися. Без цієї Еринії правова відповідальність стане фрагментарною, вибірковою і правове буття перестане бути «всюдисущим».

Третьою Еринією є найвідоміша «Мегера (др.-грец. Μέγαιρα, «завистливая») – в древнегреческой мифологии самая страшная из трёх эриний, богинь мщения»¹². Етимологія слова мегера, в основі якого лежить заздрість, на перший погляд, виглядає доволі дивно.

На наше переконання, тут вся справа в аналогії із суспільством. Людська заздрість стає мотивом багатьох тяжких правопорушень, породжує в собі деструктивні дії. Тому міфологічний образ найстрашнішої Еринії побудований саме на цьому порокові, наголошуючи, що він породжує багато страждань, а це, як ми вже вказали, є основним призначенням Ериній. Саме Мегера має наводити найбільший страх, саме вона мстить найжорстокіше. Маємо зауважити, що три Еринії – це не класифікація, це, швидше, виокремлення найсуттєвіших ознак кари для суспільства. У Сенеки знаходимо наступні слова про Мегеру: «За дело, слуги Дита! Выше факелы вздымайте! Строй, щетинящийся змеями, веди, Мегера, выхвати злотворною рукою балку из костра горящего! Придите отомстить за Стикс поруганный, пусть потрясенный дух бушует пламенем»¹³. Образ Мегери настільки радикальний, що межує з уявленнями про мораль; «злотворна рука» каже нам про безнадійність щодо помилування. Мегера береться за справу тоді, коли насилля доходить уже такої міри, що може компенсуватись лише насиллям. Такі заходи знаходяться на межі з правовими; втім, далі ми читаємо про «Стикс поруганий», тобто питання ставиться про порушення, що посягають на фундаментальні суспільні цінності, йдеться про цілу злочинну тенденцію, до якої право має бути готовим. У цьому і знаходимо у греків виправдання жорстким, але правовим покаранням.

Немезіда як уособлення відплати (правовий дискурс від гніву до відплати)

Як бачимо, Еринії – це найрадикальніший інструмент права, це – крайня точка правового гніву. У міфології правового буття античності Еринії – це лиш конкретне у складі загального. Загальним же, у даному випадку, виступає Немезіда як уособлення відплати. У деяких випадках і баченнях ці два образи співпадають, але, разом з тим, Немезіда є більш концептуальним ейдосом правового відновлення, а Еринії є її слугами-засобами.

«Немезида, в греческой мифологии богиня, дочь Никты (ночи), именуемая также Адрастеей («неотвратимой») и близкая по своим функциям богине Дике. Немезида наблюдает за справедливым рас-

пределением благ среди людей (греч. *пемо*, «разделяю») и обрушивает свой гнев (греч. *пемесао*, «справедливо негодную») на тех, кто претупает закон; Немезида – богиня мести»¹⁴. З цим енциклопедичним визначенням уже бачимо основні ознаки богині. Етимологія слова (*пемісіс*) означає «відплату» за порушенням закону. При чому така відплата носить характер помсти. Немезида є охоронцем права, онтологічним виміром інституту юридичної відповідальності. Важливим також є сам корінь «пемо» (розділяти), з вищесказаного тексту він означає розподіл благ; ми ж можемо додати із правового погляду, що тут проглядається позиція розмежування правового і неправового, правомірного і неправомірного. Немезида, щоб вступити в дію, першочергово має виявити руйнівний елемент чи процес у правовому бутті, адже, у протилежному випадку, саме право може бути під загрозою насилля.

Відплата можлива лише в правовому полі, яке, зрештою, уособлює сама ідея ідей – Зевс. «Некоторые утверждают, что Елена была дочерью Немесиды и Зевса. Стараясь избежать объятий Зевса, Немесида превратилась в гусыню, но и Зевс превратился в лебедя и сошелся с ней»¹⁵. Отже, Немезида ніколи не втече від Зевса, тобто не вийде з-під правового контролю. Це означає ще й те, що правосвідомість еллінів страшилась небезпеки неправової сили, адже інструменти Немезиди занадто вже знаходяться на межі уявлень про законність. Таким чином, Немезида в обов'язковому отримує санкцію на свою діяльність від верховного божества.

Генеалогія Немезиди

Для розкриття сутності та місця Немезиди в правовій дійсності варто звернути увагу на її «родині зв'язки». У деяких джерелах, матір'ю Немезиди є Нюкта-ніч. Нюкта персоніфікує собою нічну темряву. Гесіод стверджує, що Нюкта є породженням Хаосу і є однією із основ світобудови. У різних джерелах її братами зуться: танатос (смерть), гіпнос (сон), гераса (старість), ерида (конфронтація), Харон (перевізник померлих до Аїду)¹⁶. Нюкта породжує темні сторони буття, хоча без них немислиме і саме суспільне буття, адже це одне із начал соціальної дійсності, що черпає своє походження із порочної природи людини. Зокрема, це має значення для розуміння,

що каральна функція не є забаганкою людської волі, вона продиктована самим правовим буттям, яке цілком допускає дисгармонію в людських стосунках, втім – не приймає її. Суспільні відносини влаштовані таким чином, що не будь-яке правопорушення можна відновити суто конструктивним шляхом (наприклад, превентивним методом), тому право повинно мати у своєму арсеналі і деструктивні засоби, щоб мати змогу «вбивати клин клином». У древній Греції таким онтологічним засобом є Немезіда. Більше того, Нюкта це не просто «темна ніч» – це першооснова суцього, зв'язки з якою роблять Немезиду космічним принципом, а право – природним. Як бачимо, у давньогрецькій правосвідомості було чітке розуміння, що «правова відплата» не має виглядати позитивно і гуманно, адже людина не має прагнути її отримати, а відповідно – і вчиняти правопорушення.

Батьком Немезіди, за різними джерелами, є або Кронос, або Океан. Кронос є верховним божеством, яке стоїть біля витоків теогонії. Це черговий раз надає найвищій онтологічній легітимності функціям богині. Океан дає начало всім рікам, джерелам. На наш погляд, така генеалогія Немезіди, що веде до витоків самого суцього, обумовлена тим, що право є окремим природним началом, на якому конституюються не лише суспільні відносини, а і впорядкування природи як таке, що підтверджує виявлення греками синергії людини і всесвіту. Немезіда втілює в собі деструктивні начала, що вічно повертають суспільні процеси зі стану дисгармонії до відносної рівноваги.

Правова семіотика зовнішнього вигляду Немезіди

Немезиду, зазвичай, зображали з вагами, мечем, крилами, зігнутою в лікті рукою (що символізує міру). З цього опису бачимо, що Немезіда – це більш фундаментальне явище у праві, ніж Еринії, адже її ваги нам кажуть про міру покарання, тобто Немезіда – це не суцільна лють, а «правова лють», що буде відмірена кожному за допомогою символу міри довжини. Образ меча для Немезіди є ключовим, адже як би там не було, більшою чи меншою мірою вона все ж карає, при чому крила та колісниця не дають розраховувати на відвернення цього покарання. Інколи Немезиду ще зображають із він-

ком на голові. Ось, що про це пише Павсаній в «Описі Еллади»: «Что касается венца богини, то его объясняют очень различно: то как бегство персов (олени), то как эмблему жизни и смерти, то как эмблему богини Артемиды, родственной Немезиде»¹⁷. Отже, вінок – це символ перемоги, у нашому випадку – перемоги права над безправ'ям. Загарбницька війна є класичним прикладом невинного насилля, коли правові цінності просто відкидаються. Зрозуміло, що такого масштабу насилля (напад персів) може бути зупинене лише аналогічно, але уже виправданим насиллям (оборонною війною). Отож, можемо стверджувати, що елліни ключові події власної історії намагаються помістити у призму онтологічно-правового символізму, адже такі епохальні події, як перемога греків над персами завжди будуть сприйматись правосвідомістю набагато гостріше, і тому буде ще міцнішим ментальний фундамент юридичних цінностей.

Ознаки Немезіди (прозорливість, охорона правопорядку, сприяння правомірній поведінці, вчасність, потреба правосвідомості в силі)

В орфічних текстах зустрічаємо окремих гімн, присвячений нашому персонажу. Приведемо окремі, важливі для нас уривки, що містять саме характеристику богині: «...by whom the deeds of mortal life are seen... alone rejoicing in the just and right... The soul unwilling reason to obey by lawless passion rul'd, thy eyes survey... All to see, hear, and rule... Give aid benignant in the needful hour, and strength abundant to the reas'ning pow'r...»¹⁸. Отже, Немезіда є прозорливою, бо вона бачить всі діяння смертного життя. Це нам говорить про те, що в правосвідомості греків під впорядковуючою призмою права і його інструментів мають перебувати всі суспільні явища і процеси; тут вбачається тенденція до абсолютизації правової регулятивності. Важливим є також те, що Немезіда радіє правовому і праведному, тобто покарання заради покарання недопустиме, і має на меті саме позитивний стан правопорядку. Далі ми спостерігаємо, що образ богині сприяє правомірній поведінці («душа не бажала коритись беззаконній пристрасті під наглядом богині»). Тим самим, суспільна свідомість еллінів добре розуміє схильність людини до порушень,

яка часто виступає як спокуса влади, легких матеріальних статків тощо. Саме тому людині потрібен універсальний правовий стримував – загроза покарання.

Далі зустрічаємо текст, який наголошує, що у Немезиди є все, щоб «бачити, чути, правити». Це є черговим підкресленням розуміння греками силової природи влади і її необхідності, адже богиня править саме за допомогою силових методів. Ще однією важливою ознакою богині, що виявляють орфіки, є вчасність («Дай допомогу добродіючому в потрібний час»). І справді, силові дії, направлені на охорону публічного порядку найцінніші тоді, коли вони застосовуються вчасно, допоки не завдано тяжких і невідворотних наслідків.

Гесіод підкреслює каральну функцію Немезиди, що має викликати страх: «...Немезиду, грозу для людей земнородних, страшная Ночь родила»¹⁹. Цікаву характеристику богині дає також Піндар, описуючи гіпербореїв, які є жителями фантастичної країни на півночі та близькими до богів: «Живут они, избежавшие давящей правды Немезиды»²⁰. Відсутність уваги з боку Немезиди є ознакою праведності та правомірності. Таким чином, право не має нести репресивний характер, воно лише змушене застосовувати каральну функцію для збереження рівноваги в суспільних відносинах. Есхіл наголошує на особливостях відношення до правової кари: «Тот мудр, кто Немезиду чтит безропотно»²¹. У цьому випадку, шанування богині означає сприяння та засвоєння важливої охоронної функції права, антична правосвідомість не просто мириться з нею – вона її потребує.

Немезида-Адрастея (невідворотність як атрибут правового гніву)

Богиня Немезида має ще одне атрибутивне ім'я – Адрастея. «Адрастея собственно значит неизбежность (от дрѣво), олицетворение непреложных законов природы»²². Отже, невідворотність правового покарання є однією із ключових позицій юридичної відповідальності в античному праворозумінні. У діалозі «Держава» Платон згадує Адрастею в наступному контексті: «Я припадаю к Адрастее, Главкон, ради того, что собираюсь сказать! Надеюсь, что стать невольным убийцей все же меньше преступление, чем сде-

ляться обманщиком в деле прекрасного, благого, справедливого и законного»²³. У цьому тексті нас, насамперед, цікавлять не думки про ступінь тяжкості окремих злочинів, а те, що мудрець не впевнений у цій позиції, тому й дає свої слова на суд невідворотній відплаті. Таким чином, Адрастея здатна розпізнати істину, щоб, зрештою, виявити те, що порушує правопорядок. «Сократ молится Адрастее, так как опасается ее мести за слишком смелые мысли общности жен и детей в государстве»²⁴. У цій позиції Сократа багато в чому розкривається правовий зміст Немезіди-Адрастеї; він розуміє, що навіть у разі своєї правоти із позиції чистого розуму, то у загально соціальному плані вона може бути шкідливою, адже суспільна свідомість просто не готова сприймати такі сміливі зміни, тому філософ справедливо боїться Адрастеї. Для права індивідуальна мудрість ніщо в порівнянні із суспільною користю; правова поведінка має бути корисною, а не шкідливою, навіть якщо це велика мудрість великої людини. Звідси можемо зробити висновок, що в еллінській свідомості право соціум, передусім, розглядає через призму суспільних зв'язків, тобто «об'єктивний» чинник має перевагу над внутрішнім – «суб'єктивним».

Отже, для еллінської правосвідомості право має потребу в насильницьких методах впливу з огляду на необхідність збереження суспільного порядку. За такі методи в міфології відповідають образи Еринії та Немезіди. Еринії – це крайній інструмент, уособлення негативних наслідків за правопорушення, це механізм застосування правового страждання. Правосвідомість давніх греків розвивається у бік диференціації у сфері застосування санкцій. Еринії уже не просто помста, це правова помста. Немезіда – це більш фундаментальне явище у праві ніж Еринії, це не суцільна лють, а «диференційована правова відплата», що буде відміряна кожному. Невідворотність правового покарання є однією із ключових позицій юридичної відповідальності в античному праворозумінні, адже уособлюється в окремому образі Немезіди під назвою Адрастеї. Образ Еринії, з правової позиції, нам каже про те, що насильницький метод у права є виправданим, а образ Немезіди стверджує, яким саме має бути цей метод.

1. Гигин. Мифы / пер. с латин., коммент. Д.О. Торшилова; под общ. ред. А.А. Тахо-Годи // Алетейя. 2000. URL: <http://annales.info>. 2. Гесиод. О происхождении богов (Теогония) / пер. В.В. Вересаева. Библиотека античной литературы, 1963. URL: <http://mify.org>. 3. Гомер. Одиссея / пер. с древнегреч. В. Вересаева. URL: <http://lib.ru>. 4. Там же. 5. Там же. 6. Орест // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). Санкт-Петербург, 1890–1907. URL: <https://ru.wikisource.org>. 7. Гомер. Цит. работа. 8. Там же. 9. Мифы народов мира: энциклопедия / гл. ред. С.А. Токарев. Москва, 2008. 1147 с. URL: <http://www.gumer.info>. 10. Вергилий. Энеида VI 555; Овидий. Метаморфозы IV 473. URL: <http://ancientrome.ru>. 11. Аполлодор. Мифологическая библиотека. Ленинград: Наука, 1972. URL: <http://ancientrome.ru>. 12. Мифы народов мира: энциклопедия... 13. Сенека Луций Анней. Трагедии / пер. С.А. Ошерова; коммент. Е.Г. Рабинович. Москва: Искусство, 1991. URL: <http://ancientrome.ru>. 14. Мифы народов мира: энциклопедия... 15. Аполлодор. Цит. работа. 16. Гесиод. Цит. работа. 17. Павсаний. Описание Эллады // АСТ-Пресс. 2002. Кн. I, гл. 33. URL: <http://ancientrome.ru>. 11. The Hymns of Orpheus / translated by Thomas Taylor (1792). University of Pennsylvania Press. URL: <http://www.theoi.com>. 18. Ibid. 19. Гесиод. Цит. работа. 20. Пиндар, Вакхилид. Оды. Фрагменты / изд. подгот. М.Л. Гаспаров. Москва: Наука, 1980. URL: <http://ancientrome.ru>. 21. Эхил. Прометей прикованный / пер. с древнегреч. Москва: Худож. лит., 1971. URL: <http://lib.ru>. 22. Федр. Платон // Собр. соч.: в 4 т. Москва: Мысль, 1990. Т. 1. URL: <http://www.lib.ru>. 23. Платон. Государство // Собр. соч.: в 4 т. Москва: Мысль, 1990. Т. 1. URL: <http://www.lib.ru>. 24. Там же.

Hotsuliak Yurii. The Legal Existence Mythology in the Antiquity: The Vengeance of Law

The article reveals the ontological nature of unlawful behavior through the key in this issue of insults in Greek myths. There are common conceptual insults of Themis and Dike to streamline the recoverable effects. In the case of non-recurring offenses, the issue is more difficult, because it refers to something irreversible. Thus, we have a position where the space law enforcement is violated, and it is not possible to restore it in the opposite way, however, to keep it right must respond. These are the insults of Erin (angry) and Nemesis (retribution). Erins are leading their genealogy from the first crime - the killing of father Uranus by Kronos. Such a metaphys-

ical nature of a crime is necessary to emphasize its inalienability for legal reality, on the one hand, and on the other hand - to demand the means of counteraction.

The work is grounded position under which Erins is the ultimate tool, the personification of the negative consequences for the offense. The legal awareness of the ancient Greeks evolves towards differentiation in the application of sanctions. Erins is no longer just revenge, it's legal revenge. Nemesis is a more fundamental phenomenon in law than Erins, because her weights are said to be a measure of punishment, that is, Nemesis is not a complete rage, but a "differentiated legal retribution" that will be measured to each one by a symbol of measure of length. The image of the sword for Nemesis is key, because whatever it was, to a greater or lesser extent, she still punishes, and the wings and the chariot do not allow relying on the rejection of this punishment. Among the characteristics of Nemesis it is possible to distinguish the following. Nemesis is a visionary, because she sees all the acts of mortal life. Nemesis rejoices in the legal and righteous, that is punishment for the punishment is inadmissible, and is aimed at the very positive state of law and order; in Nemesis there is everything to "see, hear, rule." The inevitability of legal punishment is one of the key positions of legal responsibility in ancient legal thinking, since it is embodied in a separate form of Nemesis, called Adrasteya.

Keywords: myth, law, Nemesis, Erin, revenge.

УДК 340.1

О. М. ТУЧІНА

ПОДОЛАННЯ НОМЕНКЛАТУРНОГО ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ СИЛОЮ ТИСКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Розглядаються роль та місце громадянського суспільства у запобіганні та протидії популярним формам, яких набуває "елітарний" (номенклатурний)

© ТУЧІНА Олена Михайлівна – аспірантка Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України